

PRAVO NA LIČNU SLOBODU: IZDVOJENO MIŠLJENJE U ODNOSU NA ODLUKU USTAVNOG SUDA REPUBLIKE SRBIJE 595/2014

Tijana Šurlan¹

Ustavni sud Republike Srbije

Uvodne napomene

Lična sloboda osnov je uživanja svih ostalih ljudskih prava. Ova konstatacija vekovima je poznata i upravo stoga sloboda je garantovana u pravnim aktima počev od onih najviše pravne snage pa do onih najniže pravne snage.²

Naš pravni sistem, u pogledu prava na slobodu, skrojen je u skladu sa najvišim standardima pravde i ljudskog dostojanstva. Važno je istaći da je Srbija još od svojih prvih ustava uočavala potrebu garantovanja ljudskih prava, među kojima je i ograničeno trajanje pritvora odnosno pravo na slobodu.³ Pozitivnopravni set propisa sledi idejnu i vrednosnu komponentu prava na slobodu,

---

1 tijana.surlan@ustavni.sud.rs

2 Kao primer za prvi pravni akt u kome je izvršena najcelovitija zaštita prava na slobodu najčešće se navodi engleski pravni akt iz 17. veka – *Habeas Corpus Act* donet 1679. godine.

3 Sretenjski Ustav u jedanaestoj glavi određuje „Obštenarodna prava Srbina“. Među 24 člana posvećenih onome što danas označavamo terminom „ljudska prava“ našle su se i sledeće odredbe: 112. Niko u Srbiji ne može se ni goniti ni zatvoriti, razvije po propisu zakona, i ot zakone i prirodne vlasti; 113. Niko u Srbiji da ne stojviše od tri dana u zatvoru, a da mu se javi krivica, za koju je zatvoren, i da se uzme i ne ispita; 114. Niko u Srbiji ne može kaznjen biti, već po zakonu i po presud nadležnoga suda. Ustav Srbije od 1838. godine („Turski“ ustav) u članu 27 garantuje zaštitu ličnih dobara, lica, časti i dostojanstva. Ustav Srbije od 1869.godine (Namesnički ustav) značajno je konkretniji; član 25 Sloboda lična i pravo sopstvenosti ujemčavaju se, i ne podleže nikakvom drugom ograničenju osim onome, koje zakon propisuje.

koncipira ga kao osnovno pravilo, a njegova ograničenja kao izuzetke koje je potrebno restriktivno primenjivati.

Pored postojanja dobre nomenklature, pravne norme potrebno je oživiti. Sudovi oživljavaju pravne propise i utoliko je, pored teorijske analize normi, korisno osvrnuti se i na sudijsko poimanje, odnosno metodologiju primene i tumačenja tih normi.

U tekstu koji sledi posle uvodnih napomena čitaocu se predstavlja izdvojeno mišljenje u odnosu na odluku Ustavnog suda u postupku po ustavnoj žalbi čiji je predmet upravo povreda prava na slobodu, i to konkretno u odnosu na trajanje pritvora. Za bolje razumevanje tog teksta potrebno je dati par napomena.

Ustavni sud, kao hijerarhijski poslednja instanca u Republici Srbiji kojoj se pojedinac može obratiti u potrazi za zaštitom svog prava, glavni je garant zaštite ljudskih prava. Ljudska prava zajemčena Ustavom svakako moraju biti poštovana i od strane redovnih sudova. Redovni sudovi prilikom donošenja svojih odluka ne bi smeli da zasnivaju svoj rezon samo i isključivo na jednom ili na nekoliko članova jednog zakona, ili pak na nekoliko zakona, a da pritom osnovnu potku svog rezona ne pronalaze u hijerarhijski najvažnijim pravnim normama – onima zapisanim u Ustavu, kao i onima međunarodnopravnog porekla (u skladu sa članovima 16, 18, 145, 194 Ustava).

Ustavni sud u svom radu ne ulazi u činjenice i okolnosti konkretnog događaja. Nadležnost Suda u zaštiti ljudskih prava manifestuje se kroz analizu ponašanja državnih organa, i to najčešće odluka sudova poslednjeg pravnog leka.⁴ Stoga, ni u ovom izdvojenom mišljenju, kao ni u uvodnim napomenama, ne treba tražiti okolnosti samog krivičnog dela koje je u pozadini ustavne žalbe. Fokus ustavne žalbe kojom je pokrenut ustavnosudski postupak jeste predugo trajanje pritvora, koje je, prema mišljenju podnosioca, bilo određivano suprotno garancijama prava na slobodu.

Ustavni sud, u ovom konkretnom slučaju, odbio je ustavnu žalbu. Većinsko mišljenje sudija bilo je stanovišta da je sudske rešenje kojim se produžava pritvor zadovoljilo kriterijume Ustavom zajemčenog prava na slobodu.

No, kako su ljudska prava zajemčena Ustavom formulisana u opštim i nazgled neprimenjivim formulacijama, važno je dati par napomena o tehnici rezonovanja koje sudije moraju primenjivati u svom radu.

Ustavni sud, od početka proširenja svoje nadležnosti uvođenjem ustavne žalbe Ustavom od 2006. godine, gradio je standarde neophodne za ocenu poštovanja ili nepoštovanja ljudskih prava. Konkretna i pojedinačna ljudska

⁴ Prema članu 170 Ustava ustavna žalba se može izjaviti protiv pojedinačnih akata ili radnji državnih organa ili organizacija kojima su poverena javna ovlašćenja, a kojima se povređuju ili uskraćuju ljudska ili manjinska prava i slobode zajemčene Ustavom, ako su iscrpljena ili nisu predviđena druga pravna sredstva za njihovu zaštitu.

prava razlažu se na standarde u odnosu na koje se testira da li je odluka koju je doneo npr. redovni sud zadovoljila Ustavom zajemčeno ljudsko pravo. Za koncipiranje standarda Ustav upućuje na oslanjanje na praksu međunarodnih institucija koje se bave zaštitom ljudskih prava (član 18 Ustava). U našem pravnom sistemu hijerarhijski se posle Ustava nalaze međunarodni ugovori, te posle njih slede zakoni. U tom smislu, jasno je da je Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, usvojena pod okriljem Saveta Evrope još davne 1950. godine, pravni akt koji se po hijerarhijskom mestu u našem pravnom sistemu nalazi odmah ispod Ustava i koji je u materiji ljudskih prava važan izvor prava. Kako je Konvencijom formiran Evropski sud za ljudska prava sa sedištem u Strazburu – sud sa višedecenijskom i veoma bogatom praksom – njegov rad na izgradnji standarda ljudskih prava za Ustavni sud predstavlja ne samo smernice već i Ustavom opredeljeni oslonac u zaštiti ljudskih prava.

Upravo u tom duhu napisano je izdvojeno mišljenje koje sledi. U njemu se insistira na fundamentalnosti prava na slobodu, na značaju prakse koju je Ustavni sud do sada izgradio i na standardima koje je Evropski sud za ljudska prava izgradio upravo u odnosu na pravo na slobodu, i to konkretno u odnosu na pritvorski osnov uznemirenja javnosti.

Tekst koji sledi predstavlja svojevrsni recept kako za razumevanje prava na slobodu tako i za njegovu primenu. Pravo koje je u Ustavu i Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda koncipirano u jednoj opštoj i naizgled neprimenjivoj rečenici zapravo se sastoji od niza vrlo konkretnih elemenata koji se mogu gotovo egzaktno pratiti i meriti.

Odluka Ustavnog suda u odnosu na koju je napisano izdvojeno mišljenje nije obuhvaćena ovim prikazom, iako bi to svakako moglo biti korisno. No, kako je Ustavni sud zauzeo stav da izdvojena mišljenja sudija Ustavnog suda nisu sastavni deo odluke, kako se ona ne dostavljaju podnosiocima ustavnih žalbi i njihovim zastupnicima, utoliko se i na ovom mestu sledi taj stav i izdvojeno mišljenje predstavlja čitalačkoj publici kao samostalan tekst.⁵

---

⁵ Kompletan tekst odluke može se naći na sajtu Ustavnog suda pod opcijom sudska praksa – <http://www.ustavni.sud.rs/page/jurisprudence>, kao i u Službenom glasniku, godina LXXIII, broj 70 od 20. jula 2017. godine.

IZDVOJENO MIŠLJENJE SUDIJE DR TIJANE ŠURLAN

U odnosu na Odluku Ustavnog suda u predmetu
Už-595/2014 od 11. maja 2017. godine

I

Ustavni sud je u predmetu Už-595/2014 od 11. maja 2017. godine većinom glasova odlučio da odbije kao neosnovanu ustavnu žalbu kojom podnosilac tvrdi da je odlukom o produženju pritvora povređeno njegovo ljudsko pravo na slobodu i bezbednost.

Činjenica da se navodi ustavne žalbe odnose na fundamentalno ljudsko pravo, kakvo je pravo na slobodu i bezbednost, nagnala me je da ne ostavim bez obrazloženja svoje neslaganje sa stavom većine sudija izraženim u navedenoj odluci.

Fundamentalnost je epitet kojim se kite ona prava koja su za ljudsko biće najvažnija, koja proizlaze iz urođenog dostojanstva ljudske ličnosti i koja ih u esencijalno egzistencijalnom smislu štite od svemoći države. Formalnopravno posmatrano, u ravni nomotehnike, sva ljudska prava u Ustavu Republike Srbije, Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima od 1966. godine, kao i u Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i osnovnim slobodama od 1950. godine, jesu među sobom ravnopravna. Ipak, nisu sva ljudska prava istog značaja. Postoje neka ljudska prava koja su važnija od drugih i to se ogleda kako u njihovom posebnom mestu u nomenklaturi ljudskih prava, tako i u skrupuloznosti sa kojom sudije treba da pristupaju njihovoj zaštiti.

Posebno značajna karakteristika fundamentalnosti prava ogleda se u primarnosti primene, u prioritetu u odnosu na druga ljudska prava koja nisu fundamentalna i u odnosu na izuzetke kojima se fundamentalna prava ograničavaju. Pravo na slobodu, kao jedno od fundamentalnih prava, nije apsolutno, ono se pod Ustavom utvrđenim uslovima može ograničiti, pri čemu je sloboda pravilo, a njeno ograničenje izuzetak. Prednost se uvek mora dati slobodi čoveka, a kada se ona ograničava, ograničenje mora da bude posebno oprezno primenjeno i mora biti nesumnjivo utvrđeno zbog čega je veći interes čoveka lišiti slobode.

Nije zgoreg na ovom mestu podsetiti se i toga da je pravo na slobodu i bezbednost, te njegovo ograničenje u vidu pritvora, nama u državi Srbiji odavno poznato ljudsko pravo. Konstitucionisano je još Sretenjskim ustavom od 1835. godine, a u današnjem Ustavu višestruko je zajemčeno.

Navedene osnovne i opštepoznate teorijske ocene o značaju fundamentalnosti prava, suštinski su osnov za moj stav u ovom konkretnom ustavnosud-

skom predmetu. Razmatrajući ustavnu žalbu kroz prizmu karakteristika fundamentalnosti ljudskog prava na slobodu i bezbednost, formiralo mi se mišljenje da je oceni navoda konkretne ustavne žalbe bilo potrebno pristupiti temeljnije.

II

U konkretnom ustavnosudskom predmetu razmatrana je povreda člana 31 Ustava – trajanje pritvora, kao mere ograničenja fundamentalnog prava na slobodu i bezbednost. Naš Ustav jasno određuje da pritvor treba svesti na najkraću moguću meru, imajući u vidu razloge pritvora; da se pritvor određuje tokom istrage na najduže tri meseca, a može se produžiti za još tri meseca; posle podizanja optužnice, trajanje pritvora svodi se na najkraće neophodno vreme, u skladu sa zakonom, a pritvorenik se pušta da se brani sa slobode čim prestanu razlozi zbog kojih je pritvor bio određen.

Na sličan način ovo pitanje uređuju i međunarodnopravni akti koji su saglasno čl. 16 i 194 Ustava sastavni deo našeg pravnog sistema. Najvažniji među njima su Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (član 9) i Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (član 5).

Pritvor je u našem zakonodavstvu regulisan u skladu sa principima i standardima zaštite ljudskih prava. Ono što je potrebno jeste – primeniti ih.

Ustavni sud je taj koji Ustavom zajemčena ljudska prava i slobode štiti i svojim odlukama daje im jasnu fizionomiju. Sud je do sada u većem broju ustavnosudskih predmeta razmatrao povrede ljudskog prava na slobodu i bezbednost. Za potrebe ovog konkretnog predmeta osvrnuću se na neke opšte stavove o pritvoru izrečene u odlukama Ustavnog suda.

Standardnom i opšteprihvaćenom formulacijom, često ponavljanom, naglašava se da je „sa aspekta zaštite ljudskih prava, pravo na slobodu jedno od osnovnih ljudskih prava zajemčenih Ustavom i da pritvor predstavlja posebno osetljivu meru njegovog ograničenja“. (npr. UŽ-8018/2013 od 28. novembra 2013. godine; UŽ-4256/2012 od 9. oktobra 2015. godine).

Potom, da „postojanje sumnje da je pritvoreno lice izvršilo krivično delo, a u cilju nesmetanog vođenja postupka, je uslov *sine qua non* za postojanje ustavnosti i zakonitosti, kako prilikom određivanja, tako i prilikom produžavanja mere pritvora. (...) Međutim, postojanje osnovane sumnje samo po sebi nije dovoljno. Stoga su nadležni sudovi prilikom donošenja odluke o pritvoru, u slučaju kada utvrde da i dalje postoje razlozi za produženje ove mere, dužni da posebno obrazlože razloge za pritvor u svakom pojedinačnom slučaju. Ti razlozi moraju biti relevantni i dovoljni, odnosno ne smeju biti proizvoljni“ (UŽ-1429/2008 od 16. jula 2009. godine; UŽ-4940/2010 od 31. marta 2011.

godine; UŽ-4256/2012 od 9. oktobra 2015. godine). Drugim rečima, o proizvoljnom lišenju slobode može se govoriti „onda kada nadležni organi ne obrazlože na zadovoljavajući način razloge zbog kojih je lišavanje slobode bilo neophodno“ (UŽ-8018/2013 od 28. novembra 2013. godine; UŽ-4256/2012 od 9. oktobra 2015. godine).

U odnosu na aspekt protoka vremena Sud je izražavao mišljenje da je „u nadležnosti redovnih sudova da osiguraju da pritvor optuženog lica ne prelazi razumni vremenski rok. U tom smislu redovni sudovi su dužni da pažljivo ispituju opravdanost produženja pritvora s obzirom na okolnosti svakog konkretnog slučaja, odnosno da u svakom konkretnom slučaju utvrde i navedu dalje postojanje zakonske osnove za pritvor, te posebno argumentuju razloge zbog kojih smatraju da legalni i legitimni ciljevi pritvora i dalje postoje“ (UŽ-4940/2010 od 31. marta 2011. godine; UŽ-4256/2012 od 9. oktobra 2015. godine). Pritom „ukoliko sud oceni da okrivljenog treba zadržati u pritvoru, u rešenju mora navesti detaljne i individualizovane razloge za takvu odluku“ (UŽ - 1429/2008 od 16. jula 2009. godine; UŽ-8018/2013 od 28. novembra 2013. godine; UŽ-4256/2012 od 9. oktobra 2015. godine). Sličan ovome je i stav da je u nadležnosti „redovnih sudova da utvrde postojanje konkretnih razloga koji se odnose na osnov za određivanje ili produženje mere pritvora“ (UŽ-4256/2012 od 9. oktobra 2015. godine).

Pritvorski osnov na kome se zasniva osporena sudska odluka o produženju pritvora, definisan pozitivnim Zakonikom o krivičnom postupku (u daljem tekstu: ZKP/11) u članu 211 stav 1 tačka 4 takođe je razmatran u dosadašnjem radu Ustavnog sud više puta. Ustavni sud naglašava da je kod ovog pritvorskog osnova, koji se pojednostavljeno naziva uznemirenje javnosti, „nadležan sud (...) dužan da utvrdi postojanje nekoliko kumulativno ispunjenih uslova, i to: 1) objektivni element, visinu zaprećene ili izrečene kazne; 2) da je usled načina izvršenja ili težine posledica krivičnog dela došlo do uznemirenja javnosti, koje objektivno mora nastupiti; 3) da takvo uznemirenje javnosti može ugroziti nesmetano vođenje krivičnog postupka, posebno imajući u vidu da nije svako uznemirenje javnosti razlog za pritvor, već samo ono koje može realno i neposredno ugroziti nesmetano i pravično vođenje krivičnog postupka“ (UŽ-8018/2013 od 28. novembra 2013. godine).

Zaokružen stav u pogledu procene ovog pritvorskog osnova iskazan je sledećim rečima: „Ustavni sud konstatuje da u osporenim rešenjima nisu navedene konkretne činjenice i okolnosti koje ukazuju da je zaista došlo do uznemirenja javnosti, a zbog težine ili posledice krivičnog dela koje se podnosiocu ustavne žalbe stavlja na teret, te da one mogu zbog svojih manifestacionih oblika ozbiljno i neposredno ugroziti nesmetano i pravično vođenje krivičnog postupka. Ustavni sud ukazuje da su sudovi u osporenim rešenjima morali takve okolnosti, za koje su smatrali da postoje posebno obrazložiti i dovesti ih u

vezu sa težinom krivičnog dela koje je podnosiocu ustavne žalbe stavljeno na teret. Pored navedenog, nadležni sudovi su propustili da osim visine zaprećene kazne, u osporenim rešenjima utvrde konkretne činjenice koje ukazuju da je usled načina izvršenja ili težine posledice krivičnog dela za koje se podnositelj sumnjiči, došlo do odgovarajućeg stepena uznemirenja javnosti, te na koji način je ugroženo nesmetano i pravično vođenje krivičnog postupka, posebno imajući u vidu da je naredbom o sprovođenju istrage podnosiocu ustavne žalbe stavljeno na teret da je radnje za koje se tereti preduzeo 2005. godine, od kada je prošlo više od osam godina“ (Už-8018/2013 od 28. novembra 2013. godine).

Prikazani stavovi Ustavnog suda u potpunosti su usklađeni sa stavovima Evropskog suda za ljudska prava. Ustavni sud je neretko u svojim odlukama oslonac nalazio u sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava.

U svojim odlukama, Evropski sud za ljudska prava ističe svrhu člana 5 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda – prevencija arbitrarnih i protivpravnih uskraćivanja slobode, pri čemu se sloboda i bezbednost smatraju najvišim vrednostima u demokratskim društvima (*Ladent* protiv Poljske od 18. juna 2008. godine, stav 45; *Medvedyev and Others* protiv Francuske od 29. marta 2009. godine, stav 76). Kako je pritvorom moguće narušiti fundamentalno ljudsko pravo utoliko je još važnije obezbediti dodatne mere opreza (*Kudla* protiv Poljske od 26. oktobra 2000. godine, stav 111; *El-Masri* protiv Makedonije od 13. decembra 2012. godine, stav 230).

U fokusu Evropskog suda za ljudska prava je zahtev da se pritvor ograniči na razumno vremensko trajanje, kao i zahtev da se produžavanjem pritvora ne sme povrediti prezumpcija nevinosti (*Labita* protiv Italije, od 6. aprila 2000. godine, stav 152; *Kudla* protiv Poljske od 26. oktobra 2000. godine, stav 110; *McKay* protiv Velike Britanije od 3. oktobra 2006. godine, stav 43; *Idalov* protiv Rusije od 22. maja 2012. godine, stav 141).

Potom sledi zahtev da se pritvor sme izreći i produžiti samo kada postoji osnovana sumnja da je osumnjičeni zaista izvršio krivično delo, te da je sud uložio posebne mere opreza kada je vršio procenu (*Labita* protiv Italije od 6. aprila 2000. godine, stav 153; *Kudla* protiv Poljske od 26. oktobra 2000. godine, stav 111; *McKay* protiv Velike Britanije od 3. oktobra 2006. godine, stav 44; *Idalov* protiv Rusije od 22. maja 2012. godine, stav 140).

Odluka o pritvoru, kao i produžavanje pritvora, ne sme biti zasnovana na apstraktnim navodima, već na specifičnim činjenicama i okolnostima vezanim konkretno za osumnjičenog, odnosno „produženi pritvor se može opravdati u datom slučaju samo ako postoje određene indikacije da je to od istinskog javnog interesa koji će, bez obzira na pretpostavku nevinosti, prevagnuti nad pravilom poštovanja slobode pojedinca (...).“ (*Labita* protiv Italije od 6. aprila 2000. godine, stav 152; *Kudla* protiv Poljske od 26. oktobra 2000. godine, stav

110; *Boicenco* protiv Moldove od 11. jula 2006. godine, stav 142; *Khudoyorov* protiv Rusije od 8. novembra 2005. godine, st. 172–173, *Aleksanyan* protiv Rusije 22. decembar 2008. godine, st. 177–179; *Idalov* protiv Rusije od 22. maja 2012. godine, stav 139).

Opšta načela u pogledu člana 5 stav 3 Konvencije, Evropski sud za ljudska prava isticao je i u predmetima protiv Srbije (*Đermanović* protiv Srbije od 23. februara 2010. godine, st. 73–75; *Vrenčev* protiv Srbije od 23. septembra 2008. godine, st. 56–59; *Luković* protiv Srbije od 26. marta 2013. godine, stav 44).

Ne ulazeći, za potrebe ovog izdvojenog mišljenja, u širi prikaz prakse Evropskog suda za ljudska prava u primeni člana 5 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, zadržaću pažnju na pritvorskom osnovu ugrožavanje javnog reda, koji je pandan pritvorskom osnovu uznemirenja javnosti u našem Zakoniku o krivičnom postupku od 2011. godine.

Referentna odluka Evropskog suda za ljudska prava kojom je zauzet bazičan stav u pogledu ugrožavanja javnog reda i na koju se potom kontinuirano oslanjaju i sam Evropski sud za ljudska prava i naš Ustavni sud jeste presuda doneta u predmetu *Letellier* protiv Francuske. Sud je prihvatio da „(...) određena krivična dela mogu da dovedu do društvene uznemirenosti, što može da opravda pritvor, bar na neko vreme. U izuzetnim okolnostima ovaj faktor se može stoga uzeti u obzir u svrhe Konvencije, u svakom slučaju u meri u kojoj domaće pravo prihvata – kao u članu 144 Zakonika o krivičnom postupku – pojam ometanja javnog reda usled krivičnog dela. Međutim, ovaj osnov se može smatrati relevantnim i dovoljnim samo ako je zasnovan na činjenicama koje mogu pokazati da bi oslobađanje optužene zaista omelo javni red. Takođe, pritvor će i dalje biti legitiman samo ako je javni red i dalje stvarno ugrožen; produženje pritvora se ne može koristiti kao predviđanje kazne zatvora.“ (*Letellier* protiv Francuske, od 26. juna 1991. godine, stav 51)

Evropski sud za ljudska prava je kontinuirano nastavio da primenjuje navedeni stav u potonjim presudama – *Kemmache* protiv Francuske od 27. novembar 1991. godine, stav 52; *Tomasi* protiv Francuske od 27. avgusta 1992. godine, stav 91; *I.A.* protiv Francuske od 23. septembra 1998, stav 104; *Tiron* protiv Rumunije od 7. aprila 2009, st. 41–42; *Prencipe* protiv Monaka od 16. jula 2009, stav 79). Na njih se dosledno pozivao i Ustavni sud Srbije.

III

Osporena odluka Apelacionog suda u Novom Sadu, po mom mišljenju, ne zadovoljava kriterijume prikazane kroz navedene stavove Ustavnog suda Srbije i Evropskog suda za ljudska prava.

Smatram da je ustavnu žalbu trebalo usvojiti zato što:

AD I – Osporena odluka o produženju pritvora Apelacionog suda u Novom Sadu doneta je 4. decembra 2013. godine, a odluka Višeg suda u Novom Sadu 22. novembra 2013. godine. Obe navedene odluke donete su u skladu sa novim Zakonikom o krivičnom postupku od 2011. godine, koji je počeo da se primenjuje 1. oktobra 2013. godine. Odluka o produženju pritvora i Višeg suda u Novom Sadu i Apelacionog suda u Novom Sadu zasnovana je na pritvorskom osnovu uznemirenja javnosti, koji nije postojao u prethodnom Zakoniku o krivičnom postupku (u daljem tekstu: ZKP/01), a koji je važio od 2001. do 2013. godine. Prvobitno rešenje o određivanju pritvora, od 4. aprila 2012. godine, zasnovano je na pritvorskom osnovu predviđenom u članu 142 stav 1 tačka 5 ZKP/01 prema kome se pritvor mogao odrediti protiv lica za koje postoji osnovana sumnja da je učinilo krivično delo ako je za krivično delo koje mu se stavlja na teret propisana kazna zatvora preko deset godina, odnosno preko pet godina za krivično delo sa elementom nasilja, i ako je to opravdano zbog posebno teških okolnosti krivičnog dela. Produženje pritvora po ZKP/11 zasnovano je na pritvorskom osnovu predviđenom u članu 211 stav 1 tačka 4, prema kome se pritvor može odrediti protiv lica za koje postoji osnovana sumnja da je učinilo krivično delo ako je za krivično delo koje mu se stavlja na teret propisana kazna zatvora preko deset godina, odnosno kazna zatvora preko pet godina za krivično delo sa elementima nasilja, ili mu je presudom prvostepenog suda izrečena kazna zatvora od pet godina ili teža kazna, a način izvršenja ili težina posledice krivičnog dela su doveli do uznemirenja javnosti koje može ugroziti nesmetano i pravično vođenje krivičnog postupka.

Činjenica da je pritvorski osnov zamenjen novim, kakav u prethodnom zakonu nije postojao, ni na jednom mestu nije spomenuta, a kamoli obrazložena u odluci Apelacionog suda u Novom Sadu.

AD II – Prvo rešenje kojim se odluka o produženju pritvora zasniva na novom pritvorskom osnovu doneto je 1. oktobra 2013. godine. U periodu od 1. oktobra 2013. godine do 4. decembra 2013. godine (kada je doneto ovde osporeno rešenje Apelacionog suda u Novom Sadu), nekoliko puta je Apelacioni sud u Novom Sadu po žalbi pritvorenih ukidao rešenje Višeg suda u Novom Sadu, a Viši Sud u Novom Sadu potom ponavljao rešenja sa gotovo identičnim obrazloženjima.

Činjenicu da je rešenjem od 4. decembra 2013. godine konačno po prvi put odbio žalbu pritvorenih i potvrdio rešenje Višeg suda u Novom Sadu, Apelacioni sud u Novom Sadu ničim nije obrazložio, čak ni na bilo koji način spomenuo. Ostaje potpuno nejasno na čemu je bazirao svoj promenjeni odnos.

AD III – Rešenje o produženju pritvora prelaskom na novi pritvorski osnov – uznemirenje javnosti, doneto je godinu i po dana posle prvobitnog rešenja o određivanju pritvora zasnovanog na pritvorskom osnovu težine dela i posebno teških okolnosti dela. Činjenica da se osumnjičeni nalazio u pritvoru

godinu i po dana, a da se sud pozvao na uznemirenje javnosti koje može ugroziti nesmetano vođenje sudskog postupka, mora biti posebno detaljno obrazložena i argumentovana u kontekstu proteka vremena. Sud je propustio da obrazloži da li je uznemirenje javnosti postojalo u vreme određivanja pritvora i da li je uznemirenje javnosti u vreme produženja pritvora bilo istog, smanjenog ili povećanog intenziteta u odnosu na vreme izvršenja dela, tj. određivanja pritvora.

Sud o kontekstu proteka vremena ne daje nikakvu napomenu, a kamoli jasno i konkretno obrazloženje.

AD IV – U rešenju protiv koga je izjavljena ustavna žalba Apelacioni sud u Novom Sadu nije ispunio nijedan od zahteva koji se postavljaju pred sud kada produžavanjem pritvora nastavlja da ograničava fundamentalno pravo na ličnu slobodu i bezbednost; rešenje je apstraktno, površno, obrazloženje suštinski ne postoji, navodi obrazloženja svode se na lapidarno ponavljanje zakonskih zahteva; kao takvo ono se može okarakterisati kao proizvoljno.

AD V – Obrazloženje je apstraktno – u odnosu na opšte zahteve koji se moraju poštovati prilikom produženja pritvora, kao i u odnosu na specifičnosti konkretnog pritvorskog osnova. Ni na jednom mestu se ne navode konkretni razlozi za produženje pritvora godinu i po dana od njegovog određivanja, već je celokupan ton obrazloženja uopšten i s pozivom na zakonske odredbe. To se naročito ogleda u delu osporene odluke koji upućuje na član 211 stav 1 tačka 4 jer ne sadrži jasno objašnjenje o uznemirenju javnosti, kao ni objašnjenje uzročno-posledične veze između uznemirenja javnosti i nemogućnosti da sud nesmetano i pravično vodi krivični postupak. Sud se u osnovi oslanja na težinu dela, kao i na veliki broj i mladost žrtava. U pogledu uznemirenja javnosti, sud konstatuje samo da je „predmetni događaj praćen sredstvima javnog informisanja i oglašavanjem učesnika u postupku u medijima i isto može ugroziti nesmetano i pravično vođenje ovog krivičnog postupka“. Nije jasno o kakvim se medijskim tekstovima radi, da li se u njima iznose pretnje (za sudije, tužioca, okrivljene), da li se najavljuju masovni protesti ili nemiri na ulicama, na koji način pisanje sredstava javnog informisanja dovodi do uznemirenja javnosti, na koji način sredstva javnog informisanja ugrožavaju tok sudskog postupka, da li je za same okrivljene bilo bezbednije da budu u pritvoru nego na slobodi i sl.

Načelno je sporno da li napisi u medijima uopšte treba da imaju takav značaj i uticaj na sud da mogu ugroziti nesmetano i pravično vođenje krivičnog postupka. S druge strane, čak i da prihvatimo da mediji mogu imati takvu snagu i uticaj na javnost, tj. značaj u društvu, sud je morao sasvim jasnim navodima obrazložiti kakva se reakcija javnosti mora ili može očekivati u slučaju puštanja okrivljenog da se brani sa slobode, te na čemu konkretno

temelji svoj stav da je za postupak, oštećene i okrivljene najbolje doneti rešenje o produženju pritvora.

AD VI – Obrazloženje nije individualizovano; sva rešenja o pritvoru doneta su zbirno za četiri okrivljena. Drugim rečima, u osporenim odlukama nije jasno i pojedinačno obrazloženo zbog čega je konkretno za svakoga od njih neophodno da ostane u pritvoru. Prilikom donošenja odluke o produženju pritvora nije navedeno zbog čega je i na koji način svaki od okrivljenih izvor uznemirenja javnosti koje onemogućava sud da nesmetano i pravično sprovede postupak.

Dakle, obrazloženje suda mora biti takvo da optuženi u konkretnom slučaju može razumeti zbog čega je on konkretno izvor takvog uznemirenja javnosti koje onemogućava sud da vodi krivični postupak, pri čemu nije bez značaja napomenuti i da se u konkretnom slučaju radi o krivičnom delu koje nije umišljajno.

AD VII – Sud je prenebregao činjenicu da razlozi za pritvor moraju biti takvog intenziteta i nesumnjivosti koji očigledno pretežu nad fundamentalnim ljudskim pravom na ličnu slobodu i bezbednost. Iz obrazloženja osporenih odluka ne uočava se da je sud posvetio dužnu pažnju činjenici da svojom odlukom produžava ograničavanje prava na slobodu pojedinca, niti je razmotrio da li se ova mera mogla adekvatno zameniti merom manjeg intenziteta.

Sud je u potpunosti propustio da se pozabavi razmatranjem mogućnosti određivanja blaže alternativne mere, tj. pitanjem da li bi drugom merom mogao biti postignut isti cilj – obezbeđenje prisustva okrivljenog u sudu tokom vođenja krivičnog postupka.

Postupajući na izložen način, Apelacioni sud u Novom Sadu je propustio retku profesionalnu šansu da na samom početku primene novog Zakonika o krivičnom postupku, a prilikom određivanja pritvora po novom osnovu – zbog postojanja uznemirenja javnosti, kreira standard primene i način obrazlaganja novog pritvorskog osnova. Događaj koji je predmet ovog složenog krivičnog postupka, posebno imajući u vidu žrtve i njihove bližnje, zahtevao je daleko više skrupuloznosti od ove koja je pokazana osporenim rešenjem Apelacionog suda u Novom Sadu.

Pored navedenog, Odluku Ustavnog suda u predmetu UŽ-595/2014 od 11. maja 2017. godine nisam mogla da podržim i zato što:

AD I – Ustavni sud ni na jednom mestu ne razmatra ustavnu žalbu u kontekstu povrede fundamentalnog ljudskog prava na ličnu slobodu i bezbednost. Usled toga ova odluka navodi na pomisao da je Ustavni sud izgubio iz vida da je sloboda pravilo, a pritvor izuzetak.

AD II – Ustavni sud odluku ne temelji na svojoj uspostavljenoj praksi. Sud propušta da se osloni na svoje ranije relevantne stavove, koji su prikazani

u delu II ovog izdvojenog mišljenja. Poziv na svoju raniju sudsku praksu čini samo jednom, navodeći odluku u kojoj je pojašnjeno postojanje tri kumulativna elementa pritvorskog osnova uznemirenje javnosti. Takođe, Sud se oglušio i o bogatu sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava kada je u pitanju zaštita fundamentalnog ljudskog prava na slobodu i bezbednost; ni za jedan svoj navod nije ponudio dodatni oslonac u stavovima ovog suda.

AD III – Ustavni sud u ovom konkretnom ustavnosudskom predmetu nije primenio uobičajeni test za preispitivanje odluka o produženju pritvora. To može upućivati na zaključak da je Sud u predmetu UŽ-595/2014 odustao od svojih napora da kreira i koristi čvrste, jasne i pouzdane kriterijume ispitivanja sudskih odluka.

Sudija Ustavnog suda
Dr Tijana Šurlan